

وزارت جهاد کشاورزی

سازمان تحقیقات، آموزش و ترویج کشاورزی

معاونت ترویج و آموزش

شیوه‌نامه اجرائی

سایت‌های الگویی جامع تولیدی - ترویجی

دفتر ترویج کشاورزی و منابع طبیعی

۱۳۹۱

مقدمه

توسعه بخش کشاورزی در ارتباط مستقیم با تولید و بکارگیری فناوری مناسب در واحدهای تولیدی است. بهبود کمی و کیفی محصولات کشاورزی مستلزم وجود و بکارگیری دانش فنی و بومی سازگار با شرایط و همچنین تجارب برتر در واحدهای بهره‌برداری می‌باشد.

بررسی‌های انجام شده نشان می‌دهد که بین متوسط عملکرد کشوری و عملکرد بهره‌برداران برتر در بسیاری از موارد فاصله فاحشی وجود دارد، که بخش عمده‌ای از این تفاوت حاصل بکارگیری یافته‌ها و توصیه‌های فنی و ترویجی است. تفاوت عملکرد در شرایط اقلیمی یکسان، موید آن است که در صورت تلفیق و بکارگیری مناسب نیروی انسانی، فن‌آوری و امکانات موجود می‌توان به سطوح بالای تولید دست یافت.

یکی از ضرورت‌ها در بخش کشاورزی ارائه خدمات به بهره‌برداران توسط زیربخش‌های مختلف وزارت جهاد کشاورزی، بصورت نظام‌مند و هماهنگ می‌باشد، در غیراینصورت نه تنها کارآیی اقدامات کاهش می‌یابد، بلکه گاهی بی‌اثر و یا حتی بازدارنده می‌گردند. به بیانی ارائه خدمات پشتیبانی نظیر نهاده‌ها، ماشین آلات، امور زیربنایی، تسهیلات و ... بدون توجه به، خواسته‌ها و نیازها، باورها، منش و رفتار بهره‌برداران و یا انجام فعالیتهای تحقیقاتی و کوشش در انتقال دانش و مهارت به کشاورزان، بدون حمایت‌های اجرایی از آنان، مسلماً مفید به فایده نخواهد بود و اگر هم باشد قشر خاصی را پوشش داده و اکثریت بهره‌ناقصی از آن خواهند برد.

در این طرح قصد بر اینست که با بکارگیری همه‌جانبه توصیه‌های فنی ضمن رعایت مسائل کیفی و زیست محیطی، بتوان با همکاری و ارتباط نزدیک تحقیقات، اجرا، ترویج، بخش خصوصی و بهره‌برداران (با مشارکت مستقیم مددکاران ترویجی و تسهیلات‌گران)، تحولی قابل انتظار را در تحقق اهداف خودکفایی و پایداری آن در محصولات استراتژیک ایجاد نمود. براساس این طرح واحدهای تولیدی، تحت پوشش همه‌جانبه قرار گرفته و جمیع طرح‌ها اعم از اجرائی و ترویجی که در گذشته در محل‌های مختلف و با رویکردهای ناهماهنگ اجرا می‌شد، در قالب یک سایت جامع اجرا می‌شوند، تا بتوان ضمن بهره‌گیری از یافته‌های تحقیقاتی در حوزه‌های مختلف و سیاست‌های حمایتی زیربخش‌های اجرائی و تجارب برتر موجود، الگوهای موفق را در شرایط کشاورزان ایجاد نمود و با دیگر فعالیتهای ترویجی زمینه اشاعه و گسترش آنها را فراهم نمود.

تعاریف و مفاهیم

سایت‌های الگویی جامع تولیدی: سایت الگویی جامع تولیدی عبارتست از یک واحد تولیدی متعلق به یک مددکار ترویجی و یا تسهیلاتگر روستائی و تعدادی واحد متعلق به سایر بهره برداران یک روستا که در آنها کلیه توصیه‌های فنی و یافته‌های تحقیقاتی و طرحهای مورد نظر وزارت جهاد کشاورزی با تجمیع منابع و امکانات، اجرا، تعمیر و توسعه می یابد. واحد متعلق به مددکار **واحد اصلی** و سایر واحدها **واحدهای تابعی** نامیده می‌شوند. در طی یک برنامه ۵ ساله باید کلیه پهنه‌های تولیدی تحت پوشش سایتها قرار گیرند.

پهنه تولیدی: مطابق طرح "حمایت از شبکه‌های خدمات فنی و مشاوره‌ای کشاورزی بخش غیر دولتی"، محدوده یک پهنه تولیدی به شرح زیر تعریف شده است:

واحد	سطح عملکردی به ازای هر نفر کارشناس	عنوان پهنه	
هکتار	۵۰۰	آبی	زراعی
هکتار	۱۰۰۰	دیم	
هکتار	۲۵۰	باغی	
واحد دامی	۵۰۰۰	دام و طیور	دام، طیور و
تن	۱۰۰	آبزیان	آبزیان
هکتار	۵۰۰۰	منابع طبیعی (جنگل و مرتع)	

مقادیر بیان شده می‌تواند بر اساس شرایط استان به خصوص تعداد بهره برداران و تعداد قطعات اراضی تعدیل شود؛ مثلاً با توجه به کوچک و خرد بودن اراضی آبی برنج در استان‌های گیلان و مازندران، سطح عملکردی به ازای هر نفر کارشناس، ۲۰۰ هکتار در نظر گرفته می‌شود..

واحد تولیدی: منظور از واحد تولیدی در این طرح عبارت از مقداری از عرصه تولیدی (اعم از زراعی، باغی، دامی، منابع طبیعی و...) متعلق به بهره‌بردار مشارکت کننده در اجرای سایت است که در آن، طرحهای مورد نظر اجرا می‌شوند.

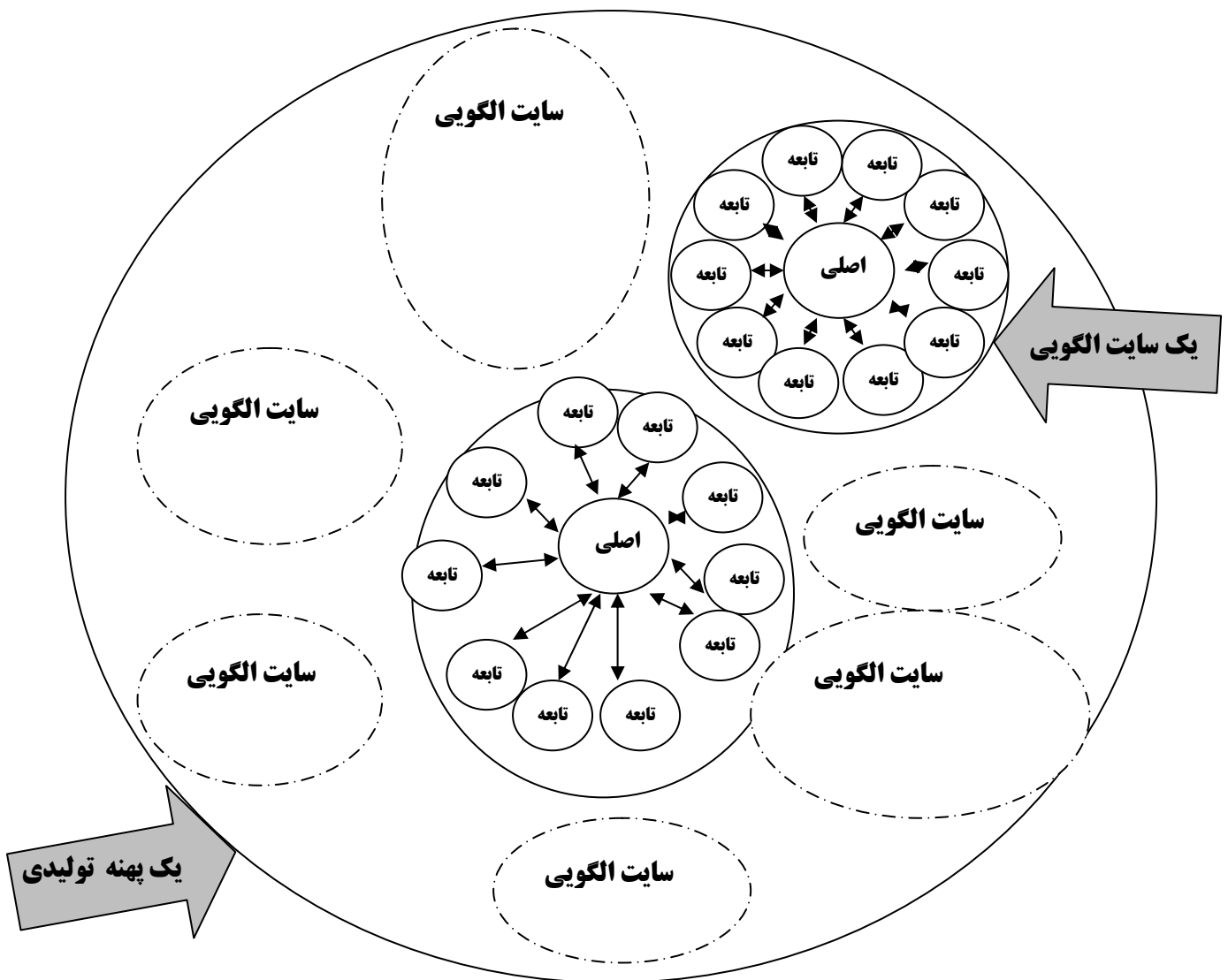
مددکار ترویجی: به کشاورز روستائی و عشایری اطلاق می‌شود که دارای تجربه و مهارتهای فنی در بخش کشاورزی بوده و از طریق تعامل با مروجان و کارگزاران و سایر مولدین کشاورزی در نشر دانش فنی مشارکت می‌نماید.

تسهیلاتگر: فردی دارای مهارت‌های عمومی و حرفه‌ای تسهیلاتگری است که با استفاده از این مهارت‌ها، فرآیند تعامل داخل گروهی، هدایت مسیر و دستیابی گروه به اهداف را تسهیل می‌نماید.

زنان تسهیلاتگر توسعه روستائی: زنان تسهیلاتگر توسعه روستائی به داوطلبان روستائی اطلاق می‌گردد که توسط زنان روستائی انتخاب و در یک ارتباط دو سویه، روند خودباوری و توسعه محلی خود جوش زنان روستائی را زمینه‌سازی و تسهیل می‌نمایند.

شرکت خدمات مشاوره‌های فنی و مهندسی کشاورزی: ساختاری متشکل از کارشناسان کشاورزی که دارای یک نظام حقوقی مستقل بوده و در قالب غیر دولتی نسبت به مهندسی نمودن فرایند تولید و ارائه خدمات فنی و مشاوره‌ای به بخش کشاورزی اقدام می‌نماید.

شبکه خدمات مشاوره‌ای، فنی و مهندسی کشاورزی: مجموعه شرکت‌های فنی و مهندسی کشاورزی، شرکت های تعاونی تولید، شرکت‌های سهامی زراعی، کلینیک‌ها و آزمایشگاه‌های گیاهپزشکی و سایر تشکلهای حقوقی مرتبط با بخش کشاورزی که با دارا بودن شرایط مورد نیاز، به عنوان عضوی از شبکه خدمات مشاوره‌ای، فنی و مهندسی کشاورزی در عرصه کشاورزی فعال می باشند.

شمایی از پهنه تولیدی، سایت‌های الگویی و واحدهای اصلی و تابعه آن

اهداف طرح

هدف کلی

- توانمندسازی تولیدکنندگان در مدیریت علمی تولید و بهبود رفتار حرفه‌ای آنان به منظور افزایش بهره‌وری از منابع تولید محصولات کشاورزی و حصول به اهداف برنامه پنجم توسعه در بخش کشاورزی به شرح زیر:
- ۱- ارتقای راندمان آبیاری و شاخص بهره‌وری مصرف آب کشاورزی
 - ۲- گسترش مبارزه تلفیقی مصرف بهینه سموم و ترویج استفاده از کودهای آلی و زیستی در سطح مزارع، باغات، اعمال استانداردهای ملی مواد بیولوژیک، داروهای دامی، توسعه کشت ارگانیک
 - ۳- تدوین الگوی کشت تولیدات گیاهی، زراعی و باغی بر اساس شرایط اقلیمی، توان اکولوژیکی مشارکت بخش غیردولتی با هدف خودکفایی محصولات اساسی و...
 - ۴- افزایش بهره‌وری ماشین‌آلات کشاورزی شامل: نوسازی ماشین‌آلات، توسعه ماشین‌آلات کشاورزی بر اساس اقلیم و ...
 - ۵- توانمندسازی ساختار مدیریت منابع طبیعی و آبخیزداری
 - ۶- بهبود عملیات تولید، فرآوری، ذخیره‌سازی، قرنطینه، بازار رسانی و...
 - ۷- تأمین امنیت غذایی، افزایش تولید پروتئین حیوانی

اهداف اختصاصی

- ۱- نظام‌مندی و هماهنگی فعالیت‌های ترویجی و اقدامات زیربخش‌های اجرایی و تحقیقاتی در راستای اهداف توسعه‌ای بخش کشاورزی به منظور ایجاد هم‌افزایی.
- ۲- انتقال یافته‌ها و نکات فنی از طریق تهیه دستورالعمل و توصیه‌های فنی منطقه‌ای و اجرای آنها در سطوح الگویی
- ۳- معرفی عملیاتی سیاستها و طرحهای وزارت جهاد کشاورزی در واحدهای الگویی
- ۴- ارتقاء مدیریت مزرعه در واحدهای الگویی
- ۵- افزایش سطح پوشش و گسترش بکارگیری فناوری‌ها و توصیه‌های فنی از طریق پوشش قرار دادن کشاورزان پیرامونی و سایر بهره‌برداران در طول سالهای برنامه.
- ۶- حمایت از شبکه خدمات مشاوره‌ای، فنی و مهندسی کشاورزی، از طریق کارسپاری و کسب تجربه عملی توسط آنان.

پیامدهای مورد انتظار

- ۱- افزایش دانش فنی و مهارت تولیدکنندگان.
- ۲- افزایش بهره‌وری تولید.
- ۳- افزایش عملکرد تولید.
- ۴- کاهش هزینه‌های تولید.
- ۵- افزایش درآمد کشاورزان.

۶- پایداری تولید.

۷- استفاده بهینه از قابلیت های موجود.

۸- عملکرد جامع تمام بخش های دولتی و غیردولتی.

۹- اجتناب از حرکت ها و اقدامات پراکنده و جزیره‌ای.

اهمیت و ضرورت اجرای طرح

ضرورت و اهمیت اصلی این طرح در حوزه موارد زیر می‌باشد:

- ۱- تجمع تمام فعالیت‌ها و خدمات در سایتهای الگویی (بالاخص خدماتی که محدودیت دارند)، باعث هم افزایی این خدمات و افزایش اثربخشی آنها می‌شود.
- ۲- با ایجاد الگوهای موفق در شرایط تولیدکنندگان زمینه تسری و اشاعه آنها فراهم خواهد شد.
- ۳- با یک برنامه‌ریزی منظم و جامع کلیه توصیه‌های کاربردی و مناسب که در حال حاضر به کار گرفته نمی‌شوند، در مقطع زمانی معینی به اکثریت بهره‌برداران انتقال داده خواهد شد.
- ۴- کارسپاری به شرکتهای خدمات مشاوره‌ای، فنی و مهندسی کشاورزی، به صورت واقعی و متعهدانه انجام می‌گیرد.
- ۵- با یک برنامه ریزی منظم و استمرار اجرای طرح سطح پوشش آن به کلیه پهنه‌های تولیدی افزایش می‌یابد.

راهبرد ترویجی مورد نظر

راهبرد غالب در این طرح مبتنی بر فعالیت و همکاری زیربخشها، تلفیق و بکارگیری مناسب منابع موجود، انتقال دانش و توصیه‌های فنی و یافته‌ها، فناوری ها و تجارب سازگار است که با هدف نتیجه‌گرا و اثربخش در قالب رهیافتی تلفیقی و برگرفته از رهیافت مشارکتی و با همکاری بخش خصوصی انجام می‌شود.

مشارکت بهره‌برداران در مراحل نیازسنجی، برنامه‌ریزی، اجرا و ارزیابی برنامه‌ها، استفاده از رهیافت و روش‌های مشارکتی را متجلی می‌نماید. در این طرح، یاری کردن کشاورزان مخصوصاً بهره‌برداران واحدهای با عملکرد متوسط، به کمک بهره‌برداران واحدهای الگویی (مددکاران) با استفاده از روشهای مشارکتی مانند مدرسه در مزرعه (FFS) و توسعه مشارکتی تکنولوژی (PTD) شکل می‌گیرد. در این سایتها مشارکت بهره‌برداران با محققان، مروجان، کارشناسان موضوعی و شرکت‌های بخش خصوصی در کلیه مراحل و فعالیت‌های واحد تولیدی باید کاملاً مشهود باشد. تلفیق فعالیت ها و اقدامات زیربخش های اجرا، تحقیق و ترویج در عرصه های عمل و واحدهای تولیدی بهره‌برداران و بهره‌گیری از این واحدها به عنوان ارزیابی تکنولوژی‌های جدید، اصلاح توصیه‌های فنی، به نحوی که با منابع و شرایط کلی گروه‌های اصلی کشاورزان مطابقت نماید و لحاظ نمودن وضعیت کلی واحد بهره‌بردار در ارائه توصیه‌های فنی از جمله ویژگی‌های این طرح می‌باشد و در نهایت کاربرد مجموعه یافته‌ها و توصیه‌های فنی و تجربی در این واحدهای الگویی مد نظر است.

رهیافت ترویجی مورد نظر در این سایتها مبتنی بر الگوسازی از طریق مدیریت تلفیقی روشهای ترویجی است که متعاقباً طی توضیح برنامه عملیاتی شرح داده خواهد شد.

الزامات اجرایی در سطوح تصمیم‌گیری و عملیاتی طرح

(الف) نکاتی که باید در سایت‌ها رعایت شوند:

- ۱- سایت باید محل کاربرد و اشاعه و گسترش دانش و فن‌آوری در منطقه باشد.
- ۲- واحد تولیدی که برای سایت انتخاب می‌شود باید از نظر شرایط و امکانات، مشابه اکثر واحدهای بهره‌بردار منطقه بوده و عملکرد فعلی آن نیز کمتر از متوسط نباشد.
- ۳- بهره‌بردار واحد اصلی سایت (مددکار ترویجی) خوشنام و مورد پذیرش اهالی روستا و علاقمند به اجرای طرح باشد.
- ۴- محل سایت حتی الامکان باید در معرض دید و یا قابل دسترسی برای دیگران باشد
- ۵- اندازه واحد سایت با توجه به نوع محصول و طرح، متغیر است ولیکن باید در حد عرف منطقه و اکثریت تولیدکنندگان باشد (به این معنی که نه به اندازه ای کوچک باشد که جنبه تحقیقاتی و یا نمایشی به خود بگیرد و نه به اندازه ای بزرگ باشد که قابل مقایسه با شرایط اکثریت تولیدکنندگان منطقه نباشد).
- ۶- محصولات انتخابی برای سایتها، ضمن منطبق بودن با اولویتها و سیاستهای وزارت متبوع باید از محصولات غالب و اقتصادی منطقه بوده و از سودآوری آن اطمینان حاصل شده باشد.
- ۷- موضوعات مورد نظر نیز باید بر اساس نیاز سنجی منطقه ای و اولویتهای ملی و منطقه‌ای تعیین شوند .
- ۸- طرحهایی که برای اجرا در سایت انتخاب می شوند با الگوی کلی کشاورزی منطقه مغایرت نداشته باشد.
- ۹- روشهای اجرایی طرحها با فرهنگ و سنن اجتماعی منطقه منافات نداشته باشد.
- ۱۰- بایستی اطمینان حاصل شود که در صورت مثبت بودن نتیجه طرح، کشاورزان می توانند در حد لازم به فناوری مورد نظر در مؤسسات یا بازار، دسترسی داشته باشند.
- ۱۱- کشاورزان محل بایستی از ابتدای اجرای طرحها در جریان کامل اجرای آن قرار گیرند.
- ۱۲- طرحها دارای توجیه اقتصادی باشند.
- ۱۳- محققین سطوح استانی که مجری طرحهای تحقیقاتی اولیه در زمینه مورد نظر بوده‌اند در پیاده سازی طرح در سایت همکاری نمایند.
- ۱۴- از آنجایی که هدف اولیه این طرح، آشنایی مددکار با یافته های جدید و بکارگیری و انتقال توصیه جدید به سایر کشاورزان است، لذا کلیه مراحل اجرایی واحد اصلی باید توسط مددکار و با نظارت و هدایت کارشناسان فنی طرح باشد.
- ۱۵- برنامه ریزی و اقدام لازم برای اطلاع رسانی ترویجی به دیگران از نحوه اجرای طرح ها و نتایج حاصله به عمل آید.
- ۱۶- تعداد سایت در هر منطقه بستگی به توان و امکانات مرکز جهاد کشاورزی دهستان و مدیریت شهرستان به ویژه از بعد نیروی انسانی و توان فنی شرکتهای خدمات مشاوره ای، فنی و مهندسی کشاورزی دارد.

(ب) اموری که در ستاد (معاونت ترویج و آموزش) در راستای پیاده سازی طرح باید انجام گیرد:

- ۱- تدوین و ابلاغ سیاستها و دستورالعمل ها.
- ۲- هماهنگی های لازم با زیربخش های اجرایی و تحقیقاتی برای مشارکت و حمایت از اجرای طرح.

۳- تعیین کارشناسان معین استان ها به منظور هماهنگی، پیگیری و نظارت بر اجرای طرح.

۴- تهیه شیوه نامه اجرایی طرح.

۵- تشکیل کارگروه‌های فنی ویژه برای هر یک از زیربخشها و حتی الامکان محصولات و موضوعات*

۶- پشتیبانی فنی و هدایتی از طریق اعزام کارشناسان و محققین مربوطه.

۷- تشکیل نشست‌های ملی و منطقه ای توجیهی و مشورتی.

۸- هدایت، نظارت و ارزشیابی مستمر طرح در سطح کشور.

* تشکیل کارگروه‌های فنی: توضیح این که کارگروه های فنی ویژه برای هر یک از زیربخشها و حتی الامکان محصولات و موضوعات مورد نظر در دفتر ترویج کشاورزی و منابع طبیعی تشکیل و ضمن بررسی کارشناسی روند اجرایی فنی پروژه در مناطق اقلیمی متفاوت، راهکارهای فنی و تحقیقاتی و یافته های تحقیقاتی و علمی مناسب را احصا و در اختیار سایتها و کمیته‌های مختلف عملیاتی استانی قرار خواهد داد و نیز تجربیات و دانش بومی احصا شده در مناطق را بررسی و ضمن مستندسازی علمی در اختیار سایر مناطق و نیز بخشهای تحقیقاتی برای استفاده علمی و اجرایی و برنامه‌ریزی قرار خواهد داد. اعضای این کارگروه را نمایندگان بخش‌های زیر تشکیل میدهند:

معاونت‌های اجرایی ذیربط

معاونت ترویج و آموزش سازمان تات

معاونت تحقیقات سازمان تات

موسسات تحقیقاتی ذیربط

۱-۲ نفر کارشناس موضوعی ذیربط (حسب نیاز جلسات)

نماینده سایر بخشهای اجرایی حسب مورد

(ج) اموری که در سازمان جهاد کشاورزی استان باید انجام گیرد:

۱- تشکیل کمیته هماهنگی استان.

کمیته هماهنگی استان به ریاست رئیس سازمان جهاد کشاورزی استان و با عضویت مدیران: هماهنگی ترویج، زراعت، باغبانی، امور دام، حفظ نباتات، آب و خاک، مرکز تحقیقات، مرکز آموزش و سایر واحدهای مرتبط در سطح استان به اضافه نماینده کانون کشاورزان خبره استان و نماینده شرکتهای خدمات مشاوره‌ای، فنی و مهندس کشاورزی مجری سایتها تشکیل می شود.

هدف از تشکیل این کمیته انجام هماهنگی‌های لازم بین واحدهای ذیربط به منظور دستیابی به یک پیوستگی عملیاتی معطوف به اهداف مشترک در فعالیت ها و برنامه ها در راستای حصول به اهداف کمی و کیفی طرح در استان است. وظایف این کمیته میتواند به شورای ترویج استان محول شود.

۲- صدور حکم برای مدیر هماهنگی ترویج کشاورزی استان به عنوان مسول هماهنگی طرح در استان و دبیر کمیته هماهنگی استان، توسط رئیس سازمان جهاد کشاورزی استان.

۳- تعیین و معرفی مسول اجرایی طرح در استان به پیشنهاد کمیته هماهنگی استان و ابلاغ ریاست سازمان.

یکی از کارشناسان مجرب استان با داشتن شناخت و تجربه کافی از ترویج و نیز مسائل فنی کشاورزی، به عنوان مسؤل اجرایی و پیگیری طرح تعیین شود که زیر نظر مسؤل هماهنگی طرح، پیگیر اجرای سایتها در سطح استان باشد.

۴- ایجاد هماهنگی بین واحدهای تحقیقاتی، اجرائی و ترویجی و آموزشی به منظور مشارکت و حمایت از اجرای طرح.

منظور از هماهنگی فرآیندی است که طی آن پیوستگی عملیاتی در فعالیتهای معطوف به اهداف مشترک در برنامه‌های توسعه‌ای بخش کشاورزی ایجاد گردیده و از موازی‌کاری‌ها، دوباره‌کاری‌ها و امور متناقض جلوگیری و باعث ایجاد رابطه کمال‌گرا بین فعالیتها و اقدامات شود.

در اجرای این طرح‌ها نیز به منظور ایجاد هماهنگی لازم، نقش و وظیفه هر یک از مدیریت‌های ذیربط در سازمان جهاد کشاورزی استان و واحدهای تابعه در شهرستان‌ها و حمایت‌هایی که باید از این طرح‌ها به عمل آید، در کمیته هماهنگی استان مورد بحث قرار گرفته و تعیین می‌شود؛ در نتیجه انتظار می‌رود به جای انجام امور موازی، فعالیت‌های واحدهای مختلف باعث هم‌افزایی گردد.

۵- بررسی و تعیین دستورالعمل و توصیه‌های فنی به تفکیک محصولات و موضوعات مورد نظر (دستورالعمل فنی مورد اجرا در سایت الگویی مشتمل بر یافته‌های تحقیقاتی، توصیه‌های فنی طرح‌های زیربخش‌های اجرایی، تجارب کشاورزان خیره و نمونه می‌باشد که باید پس از بررسی شرایط تولید محصول یا موضوع در منطقه با همکاری ترویج، تحقیقات و زیربخش اجرایی مربوطه تنظیم شود).

کمیته هماهنگی استان با مبنا قرار دادن توصیه‌نامه‌های فنی که از طریق ستاد ملی دریافت می‌شود، و با در نظر گرفتن شرایط استان، برای هر یک از محصولات یا موضوعات مورد نظر توصیه‌های فنی مناسبی را تهیه و در اختیار شهرستان قرار می‌دهد.

۶- تشکیل نشست هم‌اندیشی استانی برای توجیه مسئولین اجرایی شهرستان‌ها. این نشست آموزشی توجیهی از طریق مدیریت هماهنگی ترویج کشاورزی استان و با پی‌گیری مسئول اجرایی طرح در استان تشکیل می‌شود و طی آن مسئولین اجرایی شهرستان‌ها در مورد کلیات طرح، نحوه اجرا، مراحل و عملیاتی که در سطح دهستان و مزارع باید طی شود توجیه می‌شوند.

۷- صدور حکم برای مدیران جهاد کشاورزی شهرستان به عنوان رئیس کمیته اجرایی طرح در شهرستان مربوطه.

۸- ارائه گزارش‌های ادواری منظم از پیشرفت اجرایی طرح به ستاد ملی.

د) اموری که در مدیریت جهاد کشاورزی شهرستان باید انجام گیرد

۱- تشکیل کمیته اجرایی طرح با ریاست مدیر شهرستان و دبیری رئیس اداره ترویج و عضویت روسای واحدهای اجرائی، تحقیقاتی، اداره ترویج، روسای مراکز جهاد کشاورزی دهستان درگیر طرح، نماینده شهرستانی شرکت‌های خدمات فنی مهندسی، نماینده خبرنگان شهرستان.

هدف از تشکیل این کمیته هدایت هماهنگ و منسجم عملیات طرح و استفاده از کلیه پتانسیل‌های موجود، برای دستیابی به اهداف پیش‌بینی شده می‌باشد.

وظایف این کارگروه می‌تواند به شورای جهاد کشاورزی شهرستان محول شود.

۲- تعیین و معرفی مسول اجرایی طرح در شهرستان.

مدیر جهاد کشاورزی شهرستان باید رئیس اداره ترویج یا یکی از کارشناسان مجرب شهرستان که دارای شناخت و تجربه کافی از ترویج و نیز مسائل فنی کشاورزی باشد را به عنوان مسئول اجرایی و پیگیری طرح در سطح شهرستان تعیین و معرفی نماید.

۳- تعیین وظایف هر یک از واحدهای اجرایی شهرستان.

کمیته اجرایی شهرستان در راستای تصمیمات اخذ شده در استان و به منظور ایجاد هماهنگی لازم، نقش و وظیفه هر یک از واحدهای ذیربط در مدیریت شهرستان و حمایت هائی که باید از این طرح به عمل آید را تعیین و مشخص می‌کند. انتظار می‌رود که در اجرای این طرح در سطح شهرستان هیچگونه انتزاع عملیاتی، بین واحدهای ذیربط پیش نیاید.

۴- بررسی و تطبیق توصیه‌های فنی با شرایط شهرستان: توصیه‌های فنی که برای محصولات یا موضوعات مختلف توسط استان تهیه شده است در شهرستان مورد بررسی قرار گرفته و با شرایط شهرستان و امکانات موجود تطبیق داده می‌شود. این توصیه‌نامه‌ها برای اجرا به مراکز جهاد کشاورزی دهستان ارسال و نسخه‌ای از آن نیز به استان ارسال می‌گردد. بدیهی است چنانچه توصیه‌نامه تهیه شده توسط شهرستان، از لحاظ فنی مورد تایید استان نباشد، موضوع در اسرع وقت از طریق اعزام کارشناس فنی مربوطه به شهرستان یا از هر طریق مناسب دیگر مورد پیگیری قرار می‌گیرد.

(۵) وظایف زیربخش‌های مختلف در اجرای طرح بر اساس سطوح ملی، استانی و شهرستانی

ضمن تاکید بر ضرورت هماهنگی بین ترویج، اجرا و تحقیقات برای تلفیق امکانات و توانمندی‌ها در راستای تحقق اهداف وزارت متبوع، به منظور روشن شدن نقش و وظیفه هر یک از زیربخش‌های مذکور و عوامل دست‌اندر کار، این وظایف به شرح زیر تعریف می‌شوند:

زیربخش	ستاد ملی	استان	شهرستان
ترویج	<p>۱- تعیین سیاستهای اجرایی برنامه‌های ترویجی و آموزشی و تدوین و ابلاغ دستورالعمل‌ها.</p> <p>۲- هماهنگی‌های لازم با زیربخش‌های اجرایی و تحقیقاتی برای مشارکت و حمایت از اجرای طرح.</p> <p>۳- تعیین کارشناسان معین استان‌ها به منظور هماهنگی، پیگیری و نظارت بر اجرای طرح.</p> <p>۴- تشکیل نشست‌های ملی و منطقه‌ای توجیهی، مشورتی.</p> <p>۵- هدایت، نظارت و ارزشیابی مستمر طرح در سطح کشور</p> <p>۶- پیگیری تامین نیازهای انگیزشی و ایجاد مشوق‌ها برای کلیه همکاران طرح</p> <p>۷- سیاستگذاری و برنامه‌ریزی برای پشتیبانی و تجهیز شبکه ترویج در راستای اجرای طرح</p> <p>۸- تشکیل کارگروه‌های فنی ویژه برای هر یک از زیربخش‌ها و حتی الامکان محصولات و موضوعات</p>	<p>۱- پی‌گیری برای تشکیل کمیته هماهنگی استان</p> <p>۲- برگزاری جلسات توجیهی طرح برای کلیه دست‌اندرکاران</p> <p>۳- ایجاد هماهنگی بین واحدهای تحقیقاتی، ترویجی و اجرایی</p> <p>۴- نظارت و ارزشیابی طرح با همکاری واحدهای اجرایی و تحقیقاتی</p> <p>۵- تهیه گزارش نهایی و ارسال آن به ستاد</p> <p>۶- پیگیری در تامین نیازهای انگیزشی و ایجاد مشوق‌ها برای کلیه همکاران طرح</p> <p>۷- تامین بخشی از اعتبار</p>	<p>۱- پی‌گیری تشکیل کمیته اجرایی طرح</p> <p>۲- تشکیل نشست هم‌اندیشی برای توجیه مجریان سطوح دهستان توسط اداره ترویج شهرستان (۱)</p> <p>۲- راهنمایی و هدایت مسئولین مراکز جهاد کشاورزی دهستان در حوزه طرح توسط اداره ترویج</p> <p>۳- تدوین برنامه عملیاتی (۲)</p> <p>۴- مشارکت در نظارت و ارزشیابی مستمر از اجرای برنامه‌های عملیاتی در سطوح مراکز دهستان</p> <p>۵- ارائه گزارش‌های ادواری منظم از پیشرفت اجرای طرح به ستاد استان</p>

زیربخش	ستاد ملی	استان	شهرستان
اجرا	<ul style="list-style-type: none"> - تعیین اولویت‌های محصولی موضوعی و اعلام اهداف اجرایی - تدوین و ارائه سیاست‌های زیر بخش - ارائه اهداف کمی و کیفی زیر بخش - ارائه پروژه‌های ملی و طرح‌های مشترک - تعیین سیاستها و اقدامات حمایتی مورد نیاز - برنامه‌ریزی برای تامین باموقع امکانات حمایتی و نهادهای مورد نیاز تولید محصولات کشاورزی - سیاستگذاری برای پشتیبانی فنی تخصصی و حمایتی از فعالیتهای ترویجی آموزشی و تحقیقاتی در چارچوب برنامه‌های توسعه‌ای موضوعی محصولی - تامین و تخصیص اعتبارات پیش‌بینی شده طرح‌های اجرایی که در سایت‌ها عملیاتی می‌شوند 	<ul style="list-style-type: none"> - تعیین اولویت‌های محصولی و موضوعی و اعلام اهداف اجرایی به تفکیک شهرستان - تامین نهاده‌ها و امکانات مورد نیاز و پیش‌بینی شده طرحها - نظارت فنی بر واحدهای الگویی توسط کارشناسان در سطوح استان و شهرستان. - همکاری در ارزشیابی پایانی برنامه‌ها. - تامین و تخصیص اعتبارات پیش‌بینی شده طرح‌های اجرایی که در سایتها عملیاتی می‌شوند - اعلام نیازهای آموزشی پرسنل - همکاری در تامین نیازهای انگیزشی و ایجاد مشوقها برای کلیه همکاران طرح 	<ul style="list-style-type: none"> - تعیین اولویت‌های محصولی و موضوعی و اعلام اهداف اجرایی به تفکیک دهستان - همکاری در بررسی و تطبیق توصیه‌های فنی با شرایط شهرستان - حمایت فنی از مجریان دهستان با اعزام کارشناسان موضوعی (۳) - مشارکت در نظارت و ارزشیابی مستمر از اجرای برنامه‌های عملیاتی در سطوح مراکز دهستان
تحقیقات	<ul style="list-style-type: none"> ۱- تعیین اولویت‌های تحقیقاتی بر اساس نیاز سنجی استان‌ها ۲- تعیین بخش تحقیقاتی و محقق معین برای هر طرح و پروژه ۳- پاسخگویی به نیازهای تحقیقاتی ترویج ۴- ایجاد انگیزه برای محققین همکار طرح‌ها 	<ul style="list-style-type: none"> ۱- هماهنگی بخش تحقیقات ملی و ترویج استان ۲- ارائه یافته‌های تحقیقاتی به مروجین و دست‌اندرکاران اجرایی طرح ۳- همکاری در کارگروه نظارتی ۴- معرفی محقق همکار طرح 	<ul style="list-style-type: none"> ۱- همکاری در ایجاد سایت‌های الگویی ۲- نظارت بر اجرای طرح‌های تحقیقی ترویجی در سایت‌ها ۳- بررسی و تطبیق توصیه‌های فنی با شرایط شهرستان

زیربخش	ستاد ملی	استان	شهرستان
آموزش	- ارائه آموزشهای توجیهی به کلیه دست اندرکاران طرح در سطح معاونت ترویج و سایر معاونت‌ها، سازمان‌ها و موسسات تحقیقاتی ذیربط پیش از آغاز طرح با ارائه گواهینامه رسمی در قالب آموزش کارکنان	- ارائه آموزش به کلیه ذیربطان طرح در استان با ارائه گواهینامه رسمی - ارائه آموزش‌های تخصصی و مدیریتی به شرکت‌های خدمات مشاوره‌ای - آموزش روش‌های تسهیلتگری	ارائه آموزش‌های لازم به اعضای کمیته اجرایی و سایر عوامل شهرستان با ارائه گواهینامه رسمی - آموزش روش‌های تسهیلتگری به مجریان

توضیحات جدول:

(۱) تشکیل نشست هم‌اندیشی توسط اداره ترویج شهرستان: در این نشست مسئولین مراکز جهاد کشاورزی دهستان و عوامل اجرایی مربوطه و نیز مسئولین شرکت‌های خدمات مشاوره‌ای همکار طرح در مورد کلیات طرح، نحوه اجرا، مراحل و عملیاتی که در سطح دهستان و مزارع باید انجام شود توجیه می‌شوند. مسئولیت اجرای این نشست به عهده اداره ترویج شهرستان می‌باشد.

(۲) تدوین برنامه عملیاتی: بدیهی است دستیابی به اهداف کمی و کیفی طرح در گرو اقداماتی است که در سطوح مراکز جهاد کشاورزی دهستان برای اجرای طرح به عمل می‌آید. هرگونه اقدام برای رسیدن به هدف نیز باید در قالبی به نام برنامه انجام گیرد. با توجه به اهداف کمی تعیین شده برای هر دهستان باید برنامه کاملی شامل اهداف، گروه هدف، فعالیت‌ها و اقداماتی که باید انجام گیرد، زمانبندی فعالیتها و ... تدوین و به مورد اجرا گذاشته شود. بنابراین در مراکز جهاد کشاورزی دهستان باید برای محصولات یا موضوعات مورد نظر یک تیم نیازسنجی و مساله-یابی شکل گرفته و مسایل و نیازها را شناسایی و برای تدوین برنامه عملیاتی به شهرستان ارسال نمایند. مسئولیت هدایت مراکز در تدوین تیم مذکور به عهده اداره ترویج شهرستان می‌باشد. برای سهولت در این کار فرمتی تهیه و به استانها ارسال خواهد گردید.

(۳) حمایت فنی از مجریان دهستان با اعزام کارشناسان موضوعی: با توجه به کمبود یا نبود کارشناسان موضوعی در مراکز جهاد کشاورزی دهستان، ضرورت دارد با هماهنگی‌هایی که در شهرستان به عمل می‌آید حسب نیاز مراکز، کارشناسان فنی شهرستان برای رفع اشکالات و نظارت فنی بر عملیات مزرعه‌ای به این مراکز اعزام شوند. در مواردی نیز می‌توان از طریق هماهنگی با استان از کارشناسان استان استفاده نمود.

و) اموری که توسط مرکز جهاد کشاورزی دهستان باید انجام گیرد.

دستیابی به اهداف کیفی و کمی این طرح‌ها بستگی مستقیم به اقدامات و فعالیت‌هایی که در صف مقدم یعنی مراکز جهاد کشاورزی و روستاها و مزارع تحت پوشش طرح انجام می‌گیرد دارد. بنابراین تمام تصمیم‌گیری‌ها، سیاست‌گذاری‌ها و اقداماتی که در سطوح ستادی و فرادست انجام می‌شود، باید معطوف به این باشد که در سطوح دهستان و روستا اقدامات و فعالیت‌های مناسبی انجام گیرند. با توجه به اینکه رویکرد این طرح‌ها انتقال دانش فنی و

اصلاح فرایند تولید محصولات کشاورزی می‌باشد؛ بنابراین در جهت‌گیری‌ها، برنامه‌ریزی‌ها و اقدامات باید موارد زیر مورد لحاظ قرار گیرند.

۱- در یک برنامه ترویجی گروه هدف غائی باید عبارت باشد از کلیه افراد ذریبط و ذینفع، بنا براین در انتخاب گروه های هدف اولیه باید طوری عمل شود که زمینه اشاعه موضوع به گروه هدف غائی یا اکثریت فراهم شود.

۲- یکی از موثرترین شیوه‌ها در اشاعه نوآوری‌ها در جوامع، بالاخص جوامع روستایی، الگوسازی است. بنابراین در انتخاب گروه هدف اولیه و موقعیت مزارع آنان و نحوه آموزش آنان، این موضوع باید مد نظر باشد.

۳- در یک برنامه ترویجی رسیدن به اهداف به صورت پایدار زمانی میسر است که در کنار فراهم بودن امکانات تولید، بتوان از طریق ایجاد تغییر در دانش، بینش و مهارت افراد، توان تصمیم‌گیری آنان را افزایش داد. بنابراین در تدوین برنامه‌های عملیاتی و اجرای آنها و نیز نظارت و ارزشیابی برنامه‌ها، این موضوع باید به عنوان خط مشی و راهبرد ترویجی مد نظر باشد.

۴- همانطور که اشاره شد در آموزش‌های ترویجی باید تغییر مخاطب در سه بعد دانش، بینش و مهارت مورد هدف قرار بگیرند تا این تغییرات منجر به اتخاذ تصمیم صحیح و اجرای آن تصمیم توسط کشاورز گردد. برای ایجاد تغییرات مذکور باید به تناسب هدف از روش‌های مناسب ترویجی استفاده شود تا در نهایت ضمن دادن اطلاعات و آگاهی‌های لازم در زمینه موضوع به بهره‌برداران، آنان را راغب و آماده تغییر نگرش نموده و سپس با ارائه دانش و مهارت فنی لازم، زمینه پذیرش ایده‌های نو و اجرای آنها فراهم گردد. انجام صحیح این فرآیند مستلزم در نظر داشتن نکات زیر است:

- ضرورت مستمر بودن فعالیت‌های ترویجی و آموزشی.

- ضرورت استفاده تلفیقی و مناسب از روش‌های ترویجی در جهت حصول به اهداف.

بنابراین صرف انجام یک فعالیت آموزشی مستقل (مثلاً تشکیل یک کلاس یا انجام یک بازدید ترویجی، یا توزیع نشریه و یا) بدون در نظر داشتن اهداف برنامه و گروه هدف و نقش مکمل هر یک از روش‌ها در ایجاد تغییرات مورد نظر، نتیجه بخش نخواهد بود.
ذکر این نکته نیز ضروری است که:

در این طرح هدف دستیابی به چند مزرعه یا واحد تولیدی ایده‌آل و آرمانی که به لحاظ سرمایه‌گذاری و امکانات فاصله زیادی با واحدهای تولیدی همجوار خود داشته و از میزان راندمان تولید آرمانی برخوردار باشند نمی‌باشد. بلکه هدف آن است تا براساس تحلیل شرایط فنی - اقلیمی هر واحد تولیدی و کشاورز تحت پوشش طرح و شناسایی شاخص‌های کلیدی تاثیرگذار بر هدف مورد نظر (مبتنی بر رفتار حرفه‌ای کشاورز) و اصلاح این شاخص‌ها با همان امکانات و همان شرایط منطقه‌ای، به هدف مورد نظر (افزایش راندمان تولید یا...) دست یافت. به گونه‌ای که این واحد تولیدی و این ارتقاء بتواند یک جریان اصلاحی را در منطقه راه اندازی کرده و در سطح تمامی تولید کنندگان مشابه جاری و ساری گردد.

با توجه به مواردی که ذکر شد اقداماتی که در هر یک از مراکز جهاد کشاورزی دهستان باید انجام شود به شرح زیر تعیین می‌شود.

۱- تشکیل تیم نیازسنجی و حل مساله با مشارکت ترویج، بخشهای اجرایی، شرکت‌ها و خبرگان محلی: در این تیم‌ها که با مدیریت مسئولین مراکز جهاد کشاورزی شکل خواهد گرفت نیازها و مسایل و مشکلات هر دهستان برای تدوین برنامه عملیاتی شناسایی و به شهرستان ارائه خواهد شد.

۲- توجیه شرکت‌های خدمات مشاوره‌ای، فنی و مهندسی کشاورزی با هماهنگی اداره ترویج شهرستان: توصیه می‌شود که برای اجرای برنامه‌ها از بخش غیردولتی واجد شرایط استفاده به عمل آید. بنابراین، شرکت‌ها باید کاملاً در مورد طرح و اهداف آن توجیه شوند و قراردادی که با آنها منعقد می‌شود متضمن اجرای برنامه عملیاتی مذکور باشد، به نحوی که بعد از اجرای برنامه، اهداف به خوبی قابل سنجش و ارزشیابی باشند. به این منظور فرمت قرارداد و فرم‌هایی برای ارزشیابی‌های اولیه، حین کار و پایان کار طراحی شده است. بدیهی است شرکت‌های مذکور باید توسط مرکز جهاد کشاورزی دهستان، انتخاب و جهت عقد قرارداد به شهرستان معرفی شوند.

۳- اولویت‌بندی و تعیین روستاها برای شروع طرح پس از تصویب برنامه در کمیته شهرستان: گرچه به منظور ترویج و گسترش اهداف طرح، هرچقدر تعداد روستاهای تحت پوشش بیشتر باشند بهتر است، ولی در عین حال با توجه به محدودیت‌های موجود، ناگزیر در سال آغازین طرح تمام روستاهای حوزه عمل دهستان نمی‌توانند تحت پوشش طرح قرار گیرند. بنابراین بهتر است روستاهایی انتخاب شوند که بتوانند زمینه‌ساز گسترش طرح در سال‌های آتی باشند. برای اولویت‌بندی و انتخاب روستاها، شاخص‌های زیر باید مد نظر قرار گیرد:

- سطح زیر کشت محصول مورد نظر

- تعداد بهره‌برداران مرتبط با محصول یا موضوع مورد نظر

- مرکزیت داشتن روستا

- امکان حضور مجری برنامه و ناظران طرح

۴- انتخاب مددکاران و تسهیلگران مناسب برای اجرای سایت

۵- هدایت و نظارت در تعیین کشاورزان گروه هدف (بهره‌برداران واحدهای تابعی)

۶- نظارت در انتخاب محل مناسب برای اجرای سایت و متناسب با شرایط پهنه.

۷- معرفی و پیشنهاد یک شرکت خدمات مشاوره‌ای، ... برای عقد قرارداد اجرای سایت.

۸- نظارت بر نحوه اجرای قرارداد و اقدامات شرکت‌های طرف قرارداد *

۹- مستند سازی فرآیند اجرایی و نتایج به دست آمده.

* توضیح اینکه به منظور نظارت بر اجرای صحیح طرح، گروه نظارتی با مشارکت کارشناسان ترویج، اجرا و تحقیقات در سطوح استان و شهرستان تشکیل خواهد شد که مرکز جهاد کشاورزی دهستان را همراهی و مساعدت نماید.

(ز) وظایف شرکت‌های مجری طرح:

۱- تشکیل یک جلسه گروهی در محل روستا با حضور کلیه تولیدکنندگان محصول مورد نظر با هماهنگی مرکز جهاد کشاورزی دهستان. در این جلسه کلیات موضوع و اهداف آن و کلیاتی از توصیه‌های فنی به آگاهی شرکت-کنندگان می‌رسد. هدف از این جلسه این است که ضمن شناسائی و انتخاب افراد داوطلب واجد شرایط، کلیه ذینفعان از موضوع مطلع گشته و آگاهی‌های لازم را کسب کنند تا بدین ترتیب مقدمات و زمینه‌های پذیرش موضوع توسط آنان در سال‌های آتی فراهم شود.

۲- تکمیل فرم مشخصات کشاورزان تولید کننده محصول مورد نظر. بدین منظور فرمی تهیه شده است که در آن مشخصات اولیه کلیه کشاورزان ذی نفع در روستاهای منتخب، ثبت می‌شود. با استفاده از این فرم می‌توان مناسب بودن انتخاب کشاورزان گروه هدف را نظارت و کنترل نمود.

۳- مشارکت در انتخاب مددکاران مناسب برای اجرای سایت (با هدایت و تایید مرکز دهستان).

- ۴- انتخاب محل مناسب برای اجرای سایت (با تایید مرکز دهستان).
- ۵- تعیین و شناسایی کشاورزان گروه هدف با هماهنگی مرکز جهاد کشاورزی دهستان مربوطه (انتخاب حداقل ۱۰ تولیدکننده دیگر و واحدهای تولیدی آنها به عنوان واحدهای تابعی).
- با در نظر گرفتن اصل تعمیم‌پذیری، باید در انتخاب کشاورزانی که به عنوان گروه هدف تعیین می‌شوند نهایت دقت به عمل آید تا در ادامه برنامه در سال‌های آتی، بتوان با ارائه موفقیت‌هایی که در مزارع این گروه به دست آمده و نیز در صورت امکان با استفاده از همکاری و مشارکت این افراد، به اشاعه موضوع سرعت بخشید، لذا در انتخاب کشاورزان گروه هدف ویژگی‌های زیر باید مد نظر باشد:
- ۱-۵- رفتار حرفه‌ای آنان (روش‌های تولید) باید مطابق اکثریت کشاورزان و متعارف در منطقه باشد.
 - ۲-۵- راندمان تولید آنان در حد میانگین منطقه باشد.
 - ۳-۵- از مقبولیت اجتماعی نسبی و ارتباطات خوبی برخوردار باشند.
 - ۴-۵- داوطلب مشارکت در اجرای طرح باشند.
 - ۵-۵- حتی الامکان محل تولید آنها در معرض دید و یا قابل دسترسی برای دیگران باشد.
- ۶- اجرای کلیه توصیه‌های فنی و ترویجی در سایتهای الگویی و واحدهای تابعی متناسب با طرحهای اجرایی، بر اساس قرارداد مربوطه.
- ۷- سنجش علمی نتایج اجرای طرح در واحدهای الگویی و تابعه بر اساس قرارداد مربوطه
- نکته پایانی اینکه برای عملیاتی شدن طرح در واحدهای تولیدی، همانطور که اشاره شد طبق فرمت پیوست قراردادی با شرکتهای خدمات مشاوره‌ای، فنی و مهندسی کشاورزی منعقد می‌شود.

محل تأمین اعتبارات مورد نیاز سایتها

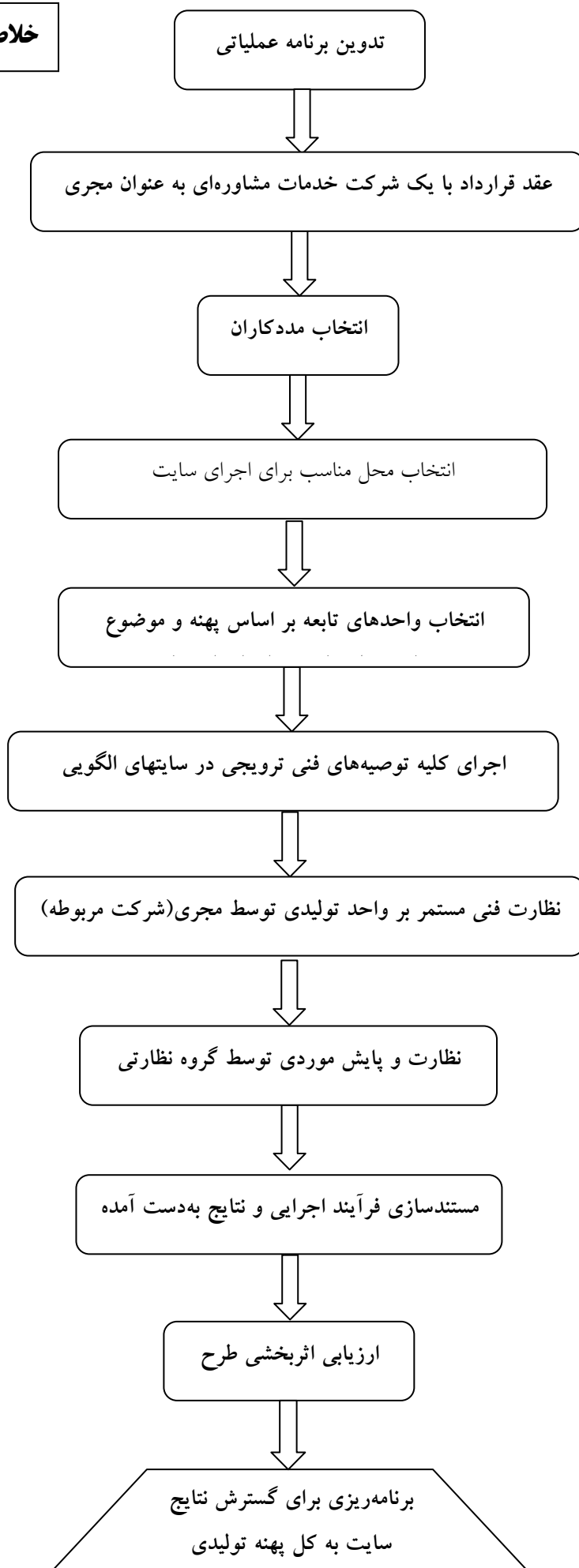
- ۱- کلیه اعتبارات پیش بینی شده برای اقدامات و فعالیت های ترویجی و آموزشی اعم از ملی یا استانی (به غیر از اعتبارات مربوط به انتخاب تولید کنندگان نمونه و برنامه‌های رادیو تلویزیونی)
- ۲- اعتبارات پیش بینی شده برای طرح‌های زیربخش‌های اجرایی که باید در عرصه‌های کشاورزی و منابع طبیعی کشور و واحدهای تولیدی متعلق به بهره‌برداران اجرا شوند.
- ۳- اعتبارات کارسپاری

روشهای ایجاد انگیزه برای مددکاران و تسهیلگران مجری واحدهای الگویی

امتیازات زیر باید برای مددکاران و تسهیلگران مجری واحدهای الگویی در نظر گرفته شده است:

- اولویت در دریافت تسهیلات.
- برخورداری از تخفیف بیمه محصولات.
- تمرکز فعالیت واحدهای اجرایی در این سایت‌ها.
- اولویت در دریافت بذور و پایه‌های جدید.
- برخورداری از محصولات رسانه‌ای ترویجی.
- اولویت در بازدیدهای داخل و خارج استان.
- اولویت شرکت در آموزش‌های پودمانی.

خلاصه مراحل اجرایی طرح در عرصه عمل

سازمان کار طرح

بمنظور استفاده بهینه از شرایط، امکانات و ساختارهای موجود در سطوح ستادی، استانی، شهرستانی و دهستانی و ایجاد هماهنگی موثر در مراحل برنامه‌ریزی و اجرایی طرح، این سازمان کار ارائه می‌شود.

